

İSLAM SİYASET DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA MİLLÎ GÖRÜŞ HAREKETİ VE SİYASAL DİNAMİKLERİ: MİLLÎ GÖRÜŞ'ÜN SİYASİ SÖYLEMLERİ NE KADAR GÜNCELDİR?

Fatıma AKSAKAL*

ORCID ID: 0000-0001-9295-5629

Öz: İslam'ın ilk dönemlerinden günümüze kadar gelen süreçte pek çok “Siyasal İslam” düşüncesi ya da hareketi ortaya çıkmıştır ve bu süreçte belirli ilke ve esaslar çerçevesinde siyaset yapılmıştır. Her siyasetin bir çıkış noktası, kaynakları, amacı ve hedefleri olduğu gerçeği göz önüne alınacak olursa İslam siyaset düşüncesinin de dinamizmini diri tutan çıkış noktaları ve hedefleri bulunmaktadır. Bu çalışmada İslam siyaset düşüncesi esasları çerçevesinde Milli Görüş Hareketi ve bu hareketin çalışmaları ve söylemleri ele alınmaktadır. İslam dini, siyasetin yöntemine ve kurallara dair ayrıntı vermemekle birlikte temel birkaç hususu vurgulamıştır. Bunlardan başlıcaları adaletin tesis edilmesi, şura, imar etmek ve ifsadın/fitnenin önlenmesi ve bir de anlaşmalara bağlılıktır. Bu anlamda Milli Görüş Hareketi, temel olarak kendisini Osmanlı'nın devamı olarak görür. Bu yüzden de siyasi söylemlerinde birçok hususa vurgu yapmıştır. Nizam, selamet, refah, fazilet, saadet, barış, Büyük Türkiye, Yeniden Büyük Türkiye, Yaşanabilir Türkiye, Bağımsız Türkiye, adil düzen, istişare, milli ekonomi, milli askeriye, milli eğitim, milli hukuk, millî harp sanayi, milli devlet, millî ve rasyonel kalkınma, millî, güçlü, süratli, yaygın kalkınma projesi, fabrika yapan fabrika bunlar

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Doktora Öğrencisi, fatimaksakal_ilahiyat@outlook.com

Bu çalışma, 22-23 Ekim 2021 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 4. Uluslararası Necmettin Erbakan ve Millî Görüş Sempozyumu'nda sunulan “İslam Siyaset Düşüncesi Bağlamında Millî Görüş Hareketi ve Siyasal Dinamikleri: Millî Görüş'ün Siyasi Söylemleri Ne Kadar Günceldir?” başlıklı bildirinin genişletilmiş ve revize edilmiş halidir.

DOI: <https://doi.org/10.53662/esamdergisi.1022910>

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi: 12/11/2021
Kabul Tarihi: 21/04/2022

arasında sayılabilir. Bununla birlikte hukukta; adaleti tesis etme, zulüm ve batılla mücadele, güç değil hak ve adalet, savaş değil barış, ayrıştırma değil birleştirme, toplumsal hayatta; çok hukukluluk, sömürü değil imar ve işbirliği, baskı değil insan hakları, tahakküm değil fikir din ve vicdan hürriyeti, cehalet değil şuur gibi söylemleri vardır. Tüm bu söylemlerden hareketle bu makalede Milli Görüş Hareketi esasları “İslam siyaset düşüncesi çağdaş hayatın ihtiyaçlarına cevap verebilir mi? ve de “Çağdaş bir hayatın ihtiyaçlarına cevap vermek üzere tasarlanmış bu İslami siyaset teorisinin temel dinamikleri nelerdir?” şeklindeki iki sorun üzerinden İslam siyaset teorisinin temel esaslarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Siyaset Düşüncesi, Milli Görüş Hareketi, Siyasal İslam, Yöntem.

ISLAMIC VIEW (MİLLİ GÖRÜŞ) MOVEMENT AND ITS POLITICAL THOUGHT: HOW UP-TO-DATE ARE THE POLITICAL DISCOURSES OF ISLAMIC VIEW?

Abstract: In the process from the first periods of Islam to the present, many “Political Islam” thoughts or movements have emerged and politics has been made within the framework of certain principles and principles in this process. Considering the fact that every policy has a starting point, sources, purpose and targets, Islamic political thought also has starting points and targets that keep its dynamism alive. In this study, the Islamic View (Milli Görüş) Movement and its works and discourses are discussed within the framework of the principles of Islamic political thought. Although the religion of Islam did not give details about the method and rules of politics, it emphasized a few basic points. The main ones are the establishment of justice, council, reconstruction and prevention of corruption/sedition and commitment to agreements. In this sense, the Milli Gorus Movement basically sees itself as the continuation of the Ottoman Empire. For this reason, he emphasized many issues in his political discourses. Order, salvation, welfare, virtue, happiness, peace, Great Turkey, Great Turkey Again, Livable Turkey, Independent Turkey, fair order, consultation, national economy, national military, national education, national law, national war industry, national state, national and rational development, national, strong, rapid, widespread development project, factory building can be counted among these. However, in law; establishing justice, fighting oppression and falsehood, right and justice not power, peace not war,

unification rather than division, in social life; There are discourses such as multi-lawfulness, not exploitation but construction and cooperation, human rights not oppression, freedom of thought, religion and conscience not domination, consciousness rather than ignorance.

Based on all these discourses, in this article, the principles of the Milli Gorus Movement are “Can Islamic political thought meet the needs of contemporary life? and “What are the basic dynamics of this Islamic political theory designed to meet the needs of contemporary life?” will be discussed in comparison with the basic principles of Islamic political theory through two problems.

Keywords: Islamic Political Thought, Islamic View (Milli Görüş) Movement, Political Islam, Method.

GİRİŞ

İslam bilginlerine göre; din, İslam ve şeriat aynı anlama gelerek; gidilen doğru yol, itaat ve itaat gibi anlamlara gelmektedir. İslam bilginlerinin üzerinde vurgu yaptığı siyasi nitelikteki ilkelerin en önemlisi adalete dayalı hukukun üstünlüğü ve siyasi iktidar kaynağının halkın olduğudur. Yönetim teorik olarak, hâkimiyet, itaat, yönetimin kötüye kullanılmasını önleyecek taklit etme gibi siyasi meseleleri evrensel ve kıyamete kadar geçerli olabilecek şekilde esas noktalar şeklinde ele alınmıştır. Bu nedenle İslam bilginleri için önemli olan husus, siyasi erkin yönetimi uygulama biçimi değil, iktidarını bu esas noktalara uyumlu olarak nasıl gösterdiği.

Milli Görüş Hareketi, temel olarak kendisini Osmanlı'nın devamı olarak görür ve bu yüzden de Farabi'yi esas alarak Gazzâlî ve İbn Haldûn'un izinden gider. Bu yüzden de Milli Görüş Hareketi, siyasi söylemlerinde şu hususlara vurgu yapmıştır: Batıl değil hak, adalet değil zulüm, güç değil hak ve adalet, savaş değil barış, ayrıştırma değil birleştirme, farklılıkları kabul etme. Milli Görüş Hareketi tüm bunların yanında yönetme yani milli ve yerel değerleri dikkate alma ve çok hukukluluk, sömürü değil imar ve işbirliği, baskı değil insan hakları, tahakküm değil fikir din ve vicdan hürriyeti, cehalet değil şuur, ifsada emperyalizme ayrımcılığa sömürüye ve işbirlikçiliğe karşı mücadele etme gibi hususlara da vurgu yapmıştır.

İslam siyaset düşüncesi hem teorik hem de pratik ekseninde insanın faydasını ve mutluluğunu gözetir. İnşa ettiği ve öngördüğü siyasi düzenin en önemli iki temel unsuru adalet ve istişaredir. Adalet, kurulan siyasi düzenin devamının garantisi, istişare ise gelişiminin vazgeçilmezidir.

İslam'ın ilk dönemlerinden günümüze kadar gelen süreçte pek çok “Siyasal İslam” düşüncesi ya da hareketi ortaya çıkmıştır ve bu süreçte belirli ilke ve esaslar çerçevesinde siyaset yapılmıştır. Her siyasetin bir çıkış noktası, kaynakları, amacı ve hedefleri olduğu gerçeği göz önüne alınacak olursa İslam siyaset düşüncesinin de dinamizmini diri tutan çıkış noktaları ve hedefleri bulunmaktadır. Bu çalışmada İslam siyaset düşüncesi esasları çerçevesinde Milli Görüş Hareketi ve bu hareketin çalışmaları ele alınacaktır.

1. İSLAM'DA SİYASET TASAVVURU

Medeniyetlerin temelinde yatan birtakım temel esaslar bulunmaktadır. Bu esasların en önemlisi ise insan ve insanın oluşturduğu toplumdur. Bu iki durumun şekillendirdiği iş ve işleyişler medeniyetleri inşa eder. İslam siyaset tasavvurunun ana hatları da İslam medeniyetinin teşekkülü ile çizilmiştir.¹ İslam medeniyeti, yönetimin kurumsallaşmadığı kabileciliğin ve bedeviliğin ve putperestliğin merkezileştiği bir toplum içinde neşet ederek 23 yıllık bir dönem içerisinde akl-ı selimin ön planda olduğu yeni bir toplum yeni bir düzen meydana getirmiştir. Böylece İslam medeniyeti siyaset tasavvuru ile dünyadaki diğer paydaşlarına ve de farklı din mensuplarına bir toplum fikri sunmuş olmaktadır.²

İslam medeniyeti, vahyin inşa ettiği bir medeniyet olup, akıl ve duygunun uyumlu bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Din medeniyetin bir unsuru değil, medeniyetin yönlendiricidir. Yani, İslam medeniyetine özü itibarıyla Kur'an-ı Kerim'in temel ilkeleri etrafında olduğu ve vahiy dayalı olduğu için Kur'an medeniyeti de denilebilir. Diğer bir taraftan, Kur'an-ı Kerim-ı Kerim'in esas konusu olan insan, İslam medeniyetinde merkeze alınarak önemli ve saygıdeğer bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda, İslam medeniyeti çerçevesinde gelişen bilim, ekonomi, sanat, edebiyat, kısaca her alandaki faaliyetler insan için yapılmaktadır. Nitekim İslam'da insanın, Kur'an-ı Kerim ilkeleri çerçevesinde hak ve sorumluluklarını bilerek yaşamasını, bu yolla da bireyin ve toplumun mutluluğunu sağlaması öngörülmüştür.³

İslam dininin özü Kur'an-ı Kerim'dir. Peygamber Muhammed'in sünneti (söz ve eylemi) kaynağın dile gelişi, imana, ahlaka, hukuka, sosyo-iktisadi ve siyasi pratiğe aktarılışdır. Kur'an-ı Kerim'de, bir yönetim şekli ya da devlet yöneticisinin seçilmesine dair detaylı bir yöntem, yönetim-halk-şahıs arasındaki ilişkileri düzenleyen bir sistem ya

¹ Alparslan Açıkgenç, “Geçmiş ve Gelecek Boyutunda İslam Medeniyetinin Teşekkülündeki Amiller: İlim-Ahlak/İlim-Amel”, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 1/1, (2014), 91.

² Celil Abuzar, “İslam Medeniyetinin Yeniden İnşası”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37, (2017), 89–90.

³ Vesile Şimşek, “İslam Medeniyeti'nin Temelleri ve Tarihi Gelişim Süreçleri”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 45, (Ocak 2020), 283-284.

da yöntem tavsiyesi Şart koşulmamıştır. Nitekim bir peygamber olarak Hz. Muhammed kendisinden sonra gelecek bir siyasi vasi dahi belirtmemiştir. Kur'an-ı Kerim ve Peygamber'in hayatına bakıldığında, İşlam'ın, müminlere siyasi ilişkilerini akıl, ilim ve toplumsal zorunluluklar çerçevesinde belirlemek üzere inisiyatif hakkı verdiği görülmektedir.⁴ İşlam'da iktidar ve iktidar ilişkilerinin, "itikat" konusu haline getirilmeden, vahyin genel ve temel çerçevesini çizdiği ilkelere ters düşmeyecek Şekilde; toplumsal zorunluluk, akıl ve ilmin yasalarınca düzenlenmesinin gerekliliği, İşlam siyasi düşüncesinin temelidir.⁵

2. İşLAM SİYASET DüşüNCESİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ

Müslümanın siyaseti, raiyesinin yani idaresinden sorumlu olduğu kimselerin, haklarının korunması, hukuklarının, içerden ve dışardan çıkacak zalimlere, çığnettirilmemesi içindir. Dünyadaki bu hak ve hukuk koruyuculuğu, Müslüman için en büyük bir izzettir. Müslümanların bu izzete yükselebilmeleri adına için çalışmaları ise büyük bir görevdir. Bu siyasi görevdeki sorumluluğun ağırlığı kadar da büyük kazanımlar vardır.⁶

İşlam siyaset düşüncesine ait metinlerde yer alan mülk/ siyaset tasnifleri ve bu konuda yapılan açıklamalara bakıldığında, mülk sahibinin keyfine (Őehevi ve gazabi güdülerine) dayanan "keyfi mülk" "tabii mülk" ve "fazıl olmayan medine/siyaset" toplumun faydası ile dinin aklın hukuki ve siyasi kaynaklığında adalet ilkesine uyulmadığı için bu siyasetin varlığını uzun süre koruyamayacağından meşru görülmediği anlaşılmaktadır.⁷ Buradan hareketle İşlam siyasetinin temel dinamik ve vazgeçilmez ilkesinin adalet olduğu söylenebilir. Nitekim adalet ilkesi hem siyaseti mamur edici hem de siyasetin devamına olanak sağlayan bir ilke olmakla beraber toplumun menfaatini gözetir. İşlam siyaset düşüncesinin beş temel dinamiği Şu Şekilde sınıflandırılıp açıklanabilir:

"1. Adalet: Adalet ilkesi, belli başlı ayet ve hadislerden yola çıkarak belirlenmiştir. Adalet, üç boyutta ele alınır. Birincisi, kurucu adalet; ikincisi koruyucu / yaşatıcı adalet; üçüncüsü de, düzeltici adalet.

⁴ Adem Çaylak, "İşlam Siyasi Düşüncesine Hakim Olan Genel ve Temel İlkeler", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 11/43, (2015), 137.

⁵ Çaylak, "İşlam Siyasi Düşüncesine Hakim Olan Genel ve Temel İlkeler", 139.

⁶ M. Said Çekmegil, "Bir İnceleme: İşlam Işığında Siyaset", *İşlam Medeniyeti Aylık Mecmua*, 2/17, (1969), 33.

⁷ İlker Kömbe, "İşlam Siyaset Düşüncesinde Siyaset Tasnifleri zerine Bir Değerlendirme", *Dîvan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 23/44, (2018), 55.

2. Ehliyet: Siyaset düşüncesinin ikinci kurucu ilkesi ehliyettir. Mesela, Buhari'de geçen, 'iş, ehil olmayana verildiğinde kıyameti bekle!' hadisi, ehliyetin, adaletin temini açısından zorunlu şart ve kurucu ilke olarak kabul edildiğine delil olarak gösterilen nass'lardan biridir.

3. Emanet: Siyaset düşüncesinin üçüncü kurucu ilkesi, emanettir. Yönetimde kişisel çıkar gözetmeden “ortak hayır”a hizmet etmeyi, şeffaf, hesap verebilir, güven temin edici bir yönetimi tesis etmeyi amaçlar.

4. Biat: Siyaset düşüncesinin dördüncü kurucu ilkesi, biattır. Biat, yöneticinin şer'î açıdan meşruiyetinin ve ümmetin siyasete katılımının kurucu ilkesidir.

5. İstişare: Siyaset düşüncesinin beşinci kurucu ilkesi, istişaredir. İstişare, ümmetin siyasete “doğrudan” katılımını, karar alma ve verme süreçlerinin adil bir şekilde gerçekleştirilmesini, böylelikle otoriter yönelimlerin önünün kesilmesini sağlar.”⁸

3. İSLAM DÜŞÜNCESİNDEKİ TEMEL SİYASAL TEORİLER VE KAYNAKLARI

İslam düşüncesi diğer alanlarda olduğu gibi siyasi düşünce alanında da kurucu esaslarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten almıştır. Kur'an-ı Kerim ile sünnette siyaseti kavram ve yöntem olarak belirleyen çerçevesini bize veren bazı anahtar kavramlar vardır. Bu kavramların başında, tevhit, adalet, hilafet, biat, itaat, şûra, emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker, velayet, mülk ve hüküm gibi kavramlar gelmektedir. Bu kavramların bütünlüğü ve organik birliği dikkate alındığında hemen hemen hepsinin tevhit ilkesi ile ilişkili olarak İslam siyaset düşüncesinin teorik belirleyenlerini ortaya çıkardığı görülecektir. Tevhit, adalet ve bir yöneticinin olmasının zorunluluğu gibi unsurlar bu terkinin teorik, kurucu ve sabit unsurlarını oluştururken yöneticinin kim ve nasıl olacağı, siyasal otoriteyi kimin temsil edeceği ve bunların hangi yol ya da yöntemle olacağı gibi unsurlar ise bu terkinin ‘pratik açıklık’ olarak isimlendirdiğimiz değişken unsurlarını oluşturur.⁹

İslam siyaset düşüncesi sahasında birçok bilgin siyasete dair eserler ortaya koymuşlardır. Mesela; Maverdi (ö.450/1058), Farabi(ö.339/950), Gazzali (ö.505/1111), Nasuriddin-i Tusi (672/1274) gibi her biri İslam'ın siyaset hukukunda sahip oldukları

⁸ Yusuf Kaplan, “İslam Düşüncesi ve Üç Tarz-ı Siyaset Fikri”, Yeni Şafak Gazetesi, (8 Eylül 2014), (Erişim 15 Aralık 2021).

⁹ Kamuran Gökdağ, “İslam Siyaset Düşüncesinde Siyasal Otoritenin Teorik ile Pratik Uyuşmazlığı Sorunu: Uzlaştırma Teorisi ve İbn Haldûn”, Ed. Ümit Güneş, *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Bildiriler Kitabı-III* içinde, (Bursa: İlmî Etüdler Derneği, 2013), 574-575.

derinlikle çok kıymetli yazıtlar vermişlerdir.¹⁰ İslam siyaset teorileri dünya üzerindeki farklı tecrübelerle kapalı değildir. Ulusal veya evrensel seviyedeki başka din, siyasi rejim ve yöntemlerin yönetim sahasındaki temayüllerinden etkilenmemesi pek de mümkün olmamaktadır. Ancak bu etkileşimin zemini iyi oluşturulmalıdır. Etkileşimin dini, toplumsal, ruhsal, düşünsel boyutları da göz önüne alınmalıdır. İslam tarihinde birçok ekol, mezhep ve akımlar genel anlamda siyaset için aşağıdaki kaynakları önermişlerdir:

- “1. Allah ve din (Dinlerde siyasetin kaynağı),
2. Tabiat (Tabii hukukta siyasetin kaynağı),
3. Halk (Demokratik hukukta siyasetin kaynağı),
4. Sosyal ve ekonomik koşullar (Sosyalist hukuk ve siyasette siyasetin kaynağı)
5. Ahlak (Ahlaki- siyasi ekollerde siyasetin kaynağı).”¹¹

Ebulfazl İzzetî'ye göre Müslümanlar, bugün özellikle bunlar içinde Batı tecrübesi ile ilişkileri sorunludur. Dünyada egemen olan Batı Siyaset teorisi ile İslam Siyaset teorisi arasındaki temel farklılıklardan birkaçı şu şekildedir:

1. Batılı siyasi sistem, anayasa ve siyasi kanunlar beşeri iken, İslami siyasi nizam ilahidir.
2. Batılı siyasi sistem tamamen halkın istek ve arzularına göre değişebiliyorken; İslami siyasi nizam, özü itibariyle insanların eğilim ve heveslerine göre değişmez.
3. Batılı siyasi sistem, ahlakiliği göz önüne almaksızın insanların arzu ve isteklerini temel almaktadır. Oysa İslami siyasi sistem hüsn- kubh, iyilik-kötülük, hakkaniyet ve butlan gibi ahlaki boyutları da göz önüne alır.
4. İslami siyaset, sekülerizm ve dünyeviliği benimseyen yahut dini yadsıyan materyalist siyasi ekollerle hiçbir biçimde uzlaşamaz.”¹²

Tüm bunlardan hareketle İslam siyaset düşüncesinin kaynakları açısından sabit ve denetlenebilir olmakla beraber yönetimin pratik düzleminde adalet ve insani ilkelere bağlı kalmak koşuluyla tanzim edilebileceğini ve yürütülebileceğini ifade edebiliriz.

¹⁰ Ebulfazl İzzetî, *İslam'da Siyaset Teorisi*, çev. Yasin Demirkıran, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2014), 90.

¹¹ İzzetî, *İslam'da Siyaset Teorisi*, 90.

¹² İzzetî, *İslam'da Siyaset Teorisi*, 162-163.

4. MİLLÎ GÖRÜŞ HAREKETİ VE TEMEL SÖYLEMLERİ

Millî Görüş Hareketi, makine mühendisi Prof. Dr. Necmettin Erbakan (1926-2011) tarafından kurulmuş, 1960'lı yılların sonlarında (1969) “Bağımsızlar Hareketi” diye bilinen bir girişim ile ülkemizde ortaya çıkmış, İslamî mücadelede siyaset parti/metodunu benimsemiş, yeni bir model ve doktrin olarak “Adil Düzen” tezini ortaya koymuş “siyasal ıslahatçı” bir İslamî harekettir.¹³

Sosyal, siyasal alanlardaki faaliyetlerinin yanında kültürel bazı faaliyetlerde de bulunan Millî Görüş Hareketi, din ve dünya görüşünü ifade eden bazı eserler ortaya koymuştur. Hareketin kurucusu Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın bizatihi kaleme aldığı “Millî Görüş”, “Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen”, “İslam ve İlim”, “Türkiye'nin Temel Meseleleri”, “Davam” bunların en önemlilerindedir.¹⁴ Millî Görüş'ün modernleştirici yönü sanayileşme söyleminden kalkınmacılığa, propaganda araçlarından kıyafete ve kadını mücadele alanına davete kadar birçok hususta görülebilir. Bu husus modern dönemlerin beşeri bir ideolojisi olan İslamcılığın modernite karşısı, fakat modern bir İslam algısı olarak ortaya çıkmasıyla alakalıdır. Bu itibarla Batı'nın ahlakını bir tarafa bırakıp tekniğini alma eğilimi Millî Görüş'ün özelliklerinden birisidir. Erbakan “İslam nizami” tanımlamasıyla örtülü olarak “İslam devleti” idealini ifade etmiştir.¹⁵

Millî Görüş iktidarı Mili Görüş zihniyetine dayanan bir devlet düzenin kurulması ve bu düzenin Mili Görüş zihniyetine göre yürütülmesi demektir. Bu zihniyeti tanıyarak ancak bu iktidarı tanıyabiliriz. Yine bu zihniyetin; diğer zihniyetlerden temel farkı, hak anlayışındadır. İki türlü hak anlayışı vardır insanlık tarihinde; ilki peygamberlerin insanlığa öğrettiği doğru hak anlayışı, ikincisi ise diğeri firavunların takip ettiği hak anlayışıdır.¹⁶

Millî Görüş'ün esas amacı maneviyatçı bir Türkiye meydana getirmektir. Her fırsatta ve adımda hakkı üstün tutmaktır. İçeride ve dışarıda barışı korumaktır. Milletiyle vatanını ve bütünlük içinde olacağı güvencesini vermektir. Bu anlamda Bağımsız bir Türkiye anlayışını şart koşmaktadır. İşlevsel ve fikirsel anlamda lider ve öncü bir Türkiye'yi öngörmektedir. Bu fikirleri benimseyen herkes Millî Görüşçüdür ve bu görüşe mensup olabilir. Millî Görüş iktidarında genel düzende ve işleyişte birincil olarak ahlak ve maneviyat gelir. İkincil olarak da bu siyasi hareketin düşüncesinin

¹³ Talip Tuğrul, “Millî Görüş Hareketi'nin Temel Karakterleri”, *Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 10/2, (2017), 618.

¹⁴ Talip Tuğrul, “Millî Görüş Hareketi Bibliyografyası”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12/8, (2017), 247.

¹⁵ Tuğrul, “Millî Görüş Hareketi'nin Temel Karakterleri”, 644.

¹⁶ Necmettin Erbakan, “Millî Görüş: Niçin ve Nasıl (Son Konferans)”, *Erbakan Külliyyatı*, Cilt 4, (Ankara: MGV Yayınları, 2014), 10.

özünü meydana getiren üç ana kural esas alınmıştır. Bunlar, maneviyatçılık, hakkaniyetlilik ve nefis terbiyesidir. İktidarın temel vasıfları budur. Ekonomide, hareketin en belirgin özelliği adil düzeni öncelemesidir; başka düzenlerinin ise faizci kapitalist düzeni, Yahudi düzenini öncelemeleridir.¹⁷

Necmettin Erbakan'a göre Millî Görüş'ün temeli şefkat, sevgi, merhamet, rahmet ve hoşgörüyü esas alır. Amacı kin, nefret ve düşmanlığı değildir. Gayesi ise Türkiye'de yaşayan insanlar olmak üzere bütün insanlığın saadetidir. İnsanların saadeti için her şeyden önce şu beş temel esasın olması gerekir. Bu beş temel esas ise şöyledir:

“Bir; sevgi, huzur, barış ve kardeşlik, İki; insan hakları ve özgürlükler, Üç; özgürlükler herkes tarafından en geniş anlamda kullanılırken insanlar arasında çatışma olduğunda özgürlüklerin sınırlarının adaletle çizilmesi, Dört; mutluluk için barış, huzur, özgürlükler ve adalet olmalıdır. Refah da gereklidir; insanlar gereksinimlerini kolayca ve gerektiğinde çokça karşılayabilmelidir. Beşinci ise bu dördü sağlansa da saadet tam olarak gerçekleşemez; tam saadet için izzet, onur ve saygınlık da gereklidir. İyi insan olmak ancak, herkesin iyiliğini ve saadetini istemekle mümkündür.”¹⁸

Tüm bu amaçlara ulaşmak için de gerekli şartlar şunlardır:

- “1. Çatışma, sürtüşme ve gerginlik yerine diyalog, uzlaşma ve barış,
2. Çifte standart ve ayrımcılık yerine eşitlik ve adalet,
3. Sömürü yerine adil paylaşım ve samimi yardımlaşma,
4. Baskı ve dayatma yerine demokrasi ve insan hakları,
5. Çıkarıcılık ve maddiyatçılık yerine ahlak ve maneviyat,
6. Anarşi ve düzensizlik yerine karşılıklı rıza esasına dayanan sözleşmelere sadakat.”¹⁹

Nitekim Milli Görüş, siyasi bir hareket olarak parti programındaki söylemlerinde maddi unsurların yanında manevi değerlere de genişçe yer vermiştir. Hatta bu değerlerin toplumun özü itibariyle içselleştirmesini sağlayacak girişimlerde bulunulmasını desteklemiştir. Bu anlamda bir siyasi hareket olarak toplum ya da devlet yönetimin nihai

¹⁷ Erbakan, “Millî Görüş: Niçin ve Nasıl (Son Konferans)”, s. 13-14.

¹⁸ Necmettin Erbakan, “Temel Esaslar”, *Erbakan Külliyyatı*, Cilt 5, (Ankara: MG V Yayınları, 2014), 444.

¹⁹ Erbakan, “Temel Esaslar”, 444-445.

amacı, çatışmadan ve kaostan uzak bir şekilde toplumsal saadeti tahsis etmek ve kişilerin arzu ettikleri mutlulukların en güzeline ulaşmasına katkıda bulunmaktır.

5. İSLAM SİYASET DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ VE SİYASAL SÖYLEMLERİNİN AKTÜALİTESİ

İnsan, tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılayamadığı için toplum halinde yaşamak ve iş bölümü yapmak zorundadır. Toplum halinde yaşamanın gereği ise kurallar olup bu kuralların hazırlanması, uygulanması, denetlenmesi ve geliştirilmesi için kurumlar gereklidir. Nitekim bu kurumların en tepesine devlet adı verilmektedir. Devlet söz konusu olunca ideolojiler ve yönetim; dolayısıyla da yöneticiler gündeme gelmektedir. Bu konuları ele alan bilime siyaset adını veriyoruz.

İslam dini, siyasetin yöntemine ve kurallara dair ayrıntı vermemekle birlikte temel birkaç hususu vurgulamıştır: Adaletin tesis edilmesi, imar etmek ve ifsadın/fitnenin önlenmesi ve bir de anlaşmalara bağlılık ve şeffaflık. Şu halde İslam, siyasetin gayesi olarak, insanların huzur, refah ve güvenliğini amaçlamaktadır. Buna göre siyasetin amacı; yönetmek, kontrol etmek veya sadece kurallar koymak değil; huzur, güvenlik ve refahı sağlamaktır.

İslam siyaset felsefesinin öncü mimarlarından birisi olan Farabi'ye göre siyasetin bu amacını gerçekleştirmek için kurallar, görevler ve bu görevleri ifa edecek kişilerin şartları belli olmalıdır. Buradan yola çıkarak Farabi, hem siyaset hem eğitim hem de saadete ulaşma felsefesini inşa eder. Şöyle ki eğitim; yöneticilerin, halkın ve meslek sahiplerinin; kuralları, temel erdemleri ve kendi görevleri ile alakalı bilgileri öğrenme, uygulama ve geliştirme becerilerini kazanmaları için eğitimi şart koşmuştur. Şu halde İslam siyaset felsefesi; insanları aç bırakma amacı gütmeyeceği gibi cahil bırakmayı da hedeflemez. Aksine onları bilgili ve şuurlu insanlar yapmak ister. Ayrıca yine bu felsefenin temel esasları; insanları sömürmek veya çatıştırıp yönetmek üzerine değil onları huzur, güven ve barış içinde yaşatmayı; birliği ve saadeti sadece yaptırımla değil aynı zamanda eğitim ve öğretimle sağlamayı hedefler. Milli Görüş program zihniyetini şu şekilde tasvir eder: Milli Görüş düşüncesinin kökeninde doğru hak fikri bulunmaktadır ve batılı düşünce sistemlerinin kökenlerinde ise yanlış hak fikri vardır.²⁰Yine Necmettin Erbakan Milli Görüş çizgisinin Batılı düşünce ya da siyaset sistemlerinden farklarını şu şekilde özetlemektedir:

“Bizim diğer düşüncelerden farkımız, bizi diğerlerinden ayıran temel farklarımız şunlardır: Saadetin temel unsurlarından olan saygınlık ancak

²⁰ Erbakan, “Milli Görüş: Niçin ve Nasıl (Son Konferans)”, 11.

bizim görüşümüzle gerçekleşir. Çünkü biz “maneviyatıyız”, diğerleri “materyalist”, Biz “nefis terbiyesi” ni esas alıyoruz, onlar “nefse esareti” biz “manen ve maddeten kalkınmış, nc Türkiye” yi esas alıyoruz, onlar “*Sıradan Türkiye*” yi esas alıyor. Biz saadetin temel unsurları olan huzur, barış, kardeşliği esas alıyoruz. Onlar “*kin ve husumet*” i, biz “bütün insanlığın saadeti” için çalışıyoruz, onlar “*küçük bir azınlığın saadeti*” için çalışıyorlar. Biz “*doğrunun, iyinin, güzelin, faydalının ve adaletin*” gerçekleşmesi için çalışıyoruz, onlar “*yanlışın, zararlının, zulmün ve kötülüğü*”n egemenliği için çalışıyorlar. Biz “*insan hakları ve özgürlükler*” için çalışıyoruz, onlar ise “*baskı*” yı esas alıyorlar. Biz “*gerçek demokrasi*” yi savunuyoruz, diğerleriyse “*güdümlü demokrasi*” yi kabul edebiliyorlar. Biz halkın “*refah ve itibarı*” uğruna çaba gösteriyoruz, başkalarıysa “*rantiye grubuna refah*” amacıyla çaba sarfediyorlar.”²¹

Buraya kadar sayılan temel esaslardan anladığımız kadarıyla İşlam siyaset felsefesi; insanların mal, can ve namus güvenliğini, fikri ve dini hürriyetini, mahremiyetini ve birey olmasını taahhüt altına alır. Milli Görüş Hareketi, temel olarak kendisini Osmanlının devamı olarak görür ve bu yüzden de Farabi’yi esas alarak Gazzali ve İbn Haldun’un izinden gider. Bu yüzden de siyasi söylemlerinde şu hususlara vurgu yapmıştır: Batıl değil hak, zulüm değil adalet, g değil hak ve adalet, savaş değil barış, ayrıştırma değil birleştirme, farklılıkları kabul etme ve yönetme. Yani milli ve yerel değerleri dikkate alma ve çok hukukluluk, sömürü değil imar ve işbirliği, baskı değil insan hakları bunlarla birlikte tahakküm değil fikir din ve vicdan hürriyeti, cehalet değil şuur, ifsada emperyalizme ayrımcılığa sömürüye ve işbirlikçiliğe karşı mücadele etme de görüşlerinin devamında sayılabilir.

Bu kavramlardan anladığımız kadarıyla Milli Görüş, modern dünyayı; sömürü, zulüm, gücü esas alma, menfaat, ifsat, bölücülük, zorba, yerel milli ve manevi değerleri ortadan kaldırmaya çalışan, insanları açlığa ile cehalete mahkm eden, insanları parçalayarak, savaştırarak yönetmeye çalışan ifte standartı bir yönetim felsefesine sahip olmakla itham etmektedir. Modern ifadesi ile kastımız; aydınlanmacı, modern ya da postmodern olsun mevcut dünyadaki hâkim fikriyatı kastediyoruz. Yoksa kastımız dar anlamda modernizm değildir. Bu anlamda Milli Görüş çizgisinin söylemleri hla güncelliğini korumakla birlikte gerçekleşmeyi beklemekte erdemli, adil ve tam katılımlı bir siyasi yönetimli düzeni n görmekte ve savunmaktadır. Toplumsal siyasi beklentilerle uyumaktadır. Aktalitesini korumaktadır.

²¹ Erbakan, “Temel Esaslar”, 445.

Bugün elimizdeki mevcut verilere bakıldığında hâkim unsurun, gelecekte, şu temel esaslara sahip bir dünya yönetiminin planladığını söyleyebiliriz: Materyalist ve pragmatist, metafizik tüm değerler ile kuralları reddeden, yönetemeyeceği, kontrol edemeyeceği insan unsuru bilgiyi ya da kuralı kabul etmeyen, her şeyi bilmek, yönetmek isteyen, farklılıkları tek tipleştirmek isteyen bir yönetim anlayışıdır. Transhümanizm ve yapay zeka çalışmalarını yorumladığımızda temel amacın bu olduğu rahatlıkla gözlemlenebilir.

Örneğin geçen yüzyılda nüfus, hem iş gücü hem de tüketici olması bakımından gerekli iken bugün üretim ekonomisinden finansal hatta daha ötesi ekonomik düzene geçilmesinden dolayı iş gücüne ve tüketime gerek kalmamıştır. Buna insan işgücünün yerine birçok teknolojinin geçmesini de eklediğimizde dünyayı yönetenlerin/ yönettiklerini iddia edenlerin, artık kalabalık bir nüfusa muhtaç olmadıklarını söylemek mümkündür. Şöyle ki kalabalık nüfus hem kaos hem de dünya kaynaklarının gereksiz tüketimi veya çevre kirliliği anlamına gelmektedir. Yapılan öngörüler, 2100 yılında nüfusun artması ve yerleşime bağlı olarak tarım arazilerinin azalması nedeniyle insanların 1900'lerdeki yıllara döneceği yani tahıl ihtiyacını bile karşılayamayacağı; yine küresel ısınma ve kirlenmeler nedeniyle su ve hatta oksijen kaynaklarının azalacağını göstermektedir. Bu durumda insanlık ya nüfus kalabalığına bir çözüm bulacak ya da evrenin başka yerlerinde yaşayabilme becerileri kazanmak zorunda kalacaktır. Bu tür bir görüş; insanın eşref olduğu, manevi değerleri, insanın yaşama hakkı gibi hususları tamamen göz ardı etmektedir.

SONUÇ

İslam siyaset düşüncesi özelinde ele aldığımız bu çalışmada Milli Görüş'ün siyasal hedef ve söylemlerinin analizini yapıp güncelliğini sorgulamaya çalıştık. İslam siyaset teorisyenlerinin temel hedeflerinde “*İnsanı yaşat ki devlet yaşasın*” düşüncesi her devirde hakimiyetini korumakla birlikte yönetim temelinde manevi unsurlar ve ilkeler bulunmaktadır. Her ne kadar demokratik ortamların, bireysel hakların savunuculuğu artsa da bireyler mevcut siyasal sistemlerde refah, huzur ve mutluluğu elde etme çabası ya da arayışı içerisindeyler. Söylemlerinde ortaklık bulunsa da kaynakları, motivasyonları açısından İslam ve Batı siyaset teorileri birbirleriyle uyuşmamakta bu yüzden de hedefler aynı olsa da benimsenen yollar ile uygulanan metotlar da farklılık arz etmektedir.

Milli Görüş, söylemlerinde İslam ve Batı ayrımını net bir şekilde yapmakla birlikte ötekileştirmemekte sadece sahip olduğu değerleri paylaşmamaktadır. Büyük bir hızla değişen dünyanın yeni sistemleri, siyasal ve toplumsal süreçler göz önüne alındığında tüm dünyanın özü itibarıyla Milli Görüş'ün söylemlerindeki adil düzen ile

sosyal adalet ihtiyacı henüz karşılanabilmiş değildir. İslam siyaset teorilerinden hareketle söylem geliştiren Milli Görüş çizgisi çağdaş hayatın ihtiyaçlarına cevap verebilir niteliktedir. Fakat Milli Görüş'ün siyasal söylemleri hedefleri itibariyle güncelliğini korumakla birlikte uygulama alanı olarak ideal kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

Abuzar, Celil. "İslam Medeniyetinin Yeniden İnşası", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 37 (2017), 87-93.

Açıkgenç, Alparslan. "Geçmiş ve Gelecek Boyutunda İslam Medeniyetinin Teşekkülündeki Amiller: İlim-Ahlak/İlim-Amel", *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*. 1/1 (2014), 95-108.

Çaylak, Adem. "İslam Siyasi Düşüncesine Hakim Olan Genel ve Temel İlkeler", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 11/43 (2015), 137-152.

Çekmegil, M. Said. "Bir İnceleme: İslam Işığında Siyaset", *İslam Medeniyeti Aylık Mecmua*, 2/17 (1969), 32-34.

Erbakan, Necmettin. "Milli Görüş Niçin ve Nasıl (Son Konferans)", Erbakan Külliyyatı, MG V Yayınları, C.4, 2. Baskı, Ankara, (Ocak 2014).

Erbakan, Necmettin. "Temel Esaslar", Erbakan Külliyyatı, MG V Yayınları, C.5, 2. Baskı, Ankara, (Ocak 2014).

Gökdağ, Kamuran. "İslam Siyaset Düşüncesinde Siyasal Otoritenin Teorik ile Pratik Uyuşmazlığı Sorunu: Uzlaştırma Teorisi ve İbn Haldûn", *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-III*, Ed. Ümit Güneş. 567-576. Bursa: İlmi Etüdler Derneği. 2013.

İzzetî, Ebulfazl. *İslam'da Siyaset Teorisi*. çev. Yasin Demirkıran, İstanbul: İnsan Yayınları, 2014.

Kahveci, Niyazi. *İslam Siyaset Düşüncesi*. Ankara: Sinemis Yayınları, 2012.

Kaplan, Yusuf. "İslam Düşüncesi ve Üç Tarz-ı Siyaset Fikri", *Yeni Şafak Gazetesi*, (8 Eylül 2014). Erişim 15 Aralık 2021.

Kömbe, İlker. "İslam Siyaset Düşüncesinde Siyaset Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Dîvan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 23/44 (2018), 35-60.

Şimşek, Vesile. “İslam Medeniyeti’nin Temelleri ve Tarihi Gelişim Süreçleri”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 45 (Ocak 2020), 280-290.

Tuğrul, Talip. “Milli Görüş Hareketi’nin Temel Karakterleri”, *Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 10/2 (2017), 617-657.

Tuğrul, Talip. “Milli Görüş Hareketi Bibliyografyası”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12/8 (2017), 247-336.